



Warszawa, 18-11-2025 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur

KMPT.570.26.2025.RKU

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z wizytacji Policyjnej Izby Dziecka w Rzeszowie**

I. Mandat Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur

1. Zgromadzenie Ogólne ONZ 18 grudnia 2002 r. przyjęło Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej: OPCAT)¹.

2. OPCAT ustanowił system regularnych wizyt prewencyjnych w miejscach pozbawienia wolności. Wizyty te są przeprowadzane przez niezależne organy: Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)² i krajowe mechanizmy prewencji. W Polsce funkcję krajowego mechanizmu prewencji wykonuje Rzecznik Praw Obywatelskich za pomocą funkcjonującego w Biurze RPO Zespołu – Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm)³.

3. KMPT ma dostęp do wszystkich „miejsc zatrzymań” w rozumieniu OPCAT. Są to wszystkie miejsca pozostające pod jurysdykcją i kontrolą państwa-strony, gdzie przebywają lub mogą przebywać osoby pozbawione wolności na podstawie polecenia organu władzy publicznej bądź za jego namową, zgodą lub przyzwoleniem⁴. Z kolei

¹ Zob. Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r., Nr 30, poz. 192). Nazwa w języku angielskim: Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

² Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (SPT), zob. <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/spt>.

³ Zob. art. 1 ust. 4 ustawy z 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264), dalej jako: ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

⁴ Zob. art. 4 ust. 1 OPCAT.

przez „pozbawienie wolności” OPCAT rozumie „jakąkolwiek formę zatrzymania lub uwięzienia bądź umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuszczać, na mocy polecenia jakiejkolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej”⁵.

4. Wizytacje KMPT są niezapowiedziane. W czasie wizytacji członkowie KMPT mają dostęp do wszystkich pomieszczeń, instalacji i urządzeń, mogą odbyć poufną rozmowę z wybraną przez siebie osobą (zarówno osobą pozbawioną wolności, jak i członkiem personelu lub inną osobą), mają dostęp do dokumentacji i nagrań z monitoringu wizyjnego⁶. Mają też prawo rejestrowania dźwięku lub obrazu w miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności, za zgodą osób, które będą rejestrowane⁷. Spostrzeżenia KMPT opierają się więc na różnych źródłach, m.in. własnych obserwacjach, przeprowadzonych rozmowach, analizie dokumentacji i zapisów monitoringu⁸.

5. Wizytacja KMPT w miejscu pozbawienia wolności ma charakter zapobiegawczy i stanowi uzupełnienie prac SPT. Krajowy Mechanizm nie jest organem śledczym. Nie rozpatruje też skarg⁹. Celem wizytacji KMPT jest identyfikowanie czynników zwiększających ryzyko wystąpienia tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania osób pozbawionych wolności oraz przedstawienie zaleceń mających na celu ich wyeliminowanie.

6. Formułując swoje wnioski i zalecenia, KMPT bierze pod uwagę międzynarodowe standardy praw człowieka, w szczególności standardy ONZ¹⁰.

7. Podstawą systemu zapobiegawczego stworzonego przez OPCAT jest dialog między KMPT i odpowiednimi władzami, zmierzający do poprawy sytuacji¹¹.

8. Osoby i organizacje, które zdecydowały się na przekazanie Krajowemu Mechanizmowi informacji, nie mogą ponieść z tego tytułu jakiejkolwiek sankcji lub uszczerbku, niezależnie od tego, czy udzieliły KMPT informacji prawdziwej lub fałszywej (zakaz represji)¹².

⁵ Zob. art. 4 ust. 2 OPCAT.

⁶ Zob. art. 20 OPCAT.

⁷ Zob. art. 13 ust. 1a ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

⁸ Szczegółowy opis metod pracy KMPT można znaleźć w raportach rocznych RPO z działalności KMPT. Zob. np. Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2023 r., Część II – Metodologia i zakres prac KMPT.

⁹ Zob. Dziewiąte Sprawozdanie Roczne SPT z 22 marca 2016 r., CAT/OP/C/57/4, Aneks do sprawozdania, część II, p. 6. Zob. również publikację Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka pt. „Preventing Torture. The Role of National Preventive Mechanisms. A Practical Guide”, Professional Training Series No. 21, United Nations High Commissioner for Human Rights, Nowy Jork i Genewa 2018, s. 4-6.

¹⁰ Zob. art. 19 pkt b OPCAT.

¹¹ Zob. art. 22 OPCAT.

¹² Zob. art. 21 ust. 1 OPCAT.

II. Wprowadzenie

9. W dniu 29 sierpnia 2025 r. przedstawicielki KMPT przeprowadziły wizytację Policyjnej Izby Dziecka w Rzeszowie (dalej: PID, Izba, placówka).

10. Wizytującymi były Aleksandra Nowicka (kryminolog, specjalista ds. bezpieczeństwa wewnętrznego) oraz Renata Kłyż-Urbańska (prawnik, kryminalistyk).

11. W czasie wizytacji przedstawicielki KMPT odbyły wstępną rozmowę z podkom. Mariuszem Pindykiem – Kierownikiem PID, dokonały oglądu pomieszczeń, przeprowadziły poufne rozmowy z funkcjonariuszami pełniącymi służbę w Izbie, zapoznały się z prowadzoną na miejscu dokumentacją i wybranym monitoringiem oraz sporządziły dokumentację fotograficzną. Wizytacja zakończyła się przekazaniem wstępnych uwag Kierownikowi PID.

12. Po zakończeniu wizytacji przedstawicielki KMPT dokonały analizy zebranych informacji.

13. Niniejszy raport sygnalizuje problemy systemowe, wymagające zmiany obowiązującego prawa (pkt IV), oraz obszary wymagające ulepszeń, istotne z punktu widzenia prewencji tortur i innych form okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania (pkt V).

III. Charakterystyka placówki

14. Policyjna Izba Dziecka w Rzeszowie funkcjonuje w ramach Wydziału Konwojowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie.

15. Placówka może przyjąć 15 nieletnich. W czasie wizytacji w PID nie było nieletnich. Od 2024 r. do dnia wizytacji w Izbie przebywało łącznie 110 nieletnich.

16. Od 2024 r. do dnia wizytacji nie stosowano w placówce środków przymusu bezpośredniego. Nie odnotowano także zdarzeń nadzwyczajnych.

17. Co roku Izba kontrolowana jest przez sędziego Sądu Rejonowego w Rzeszowie. Sprawozdania z 2024 r. i 2025 r. zawierają pozytywną ocenę funkcjonowania PID, bez zaleceń.

IV. Problemy systemowe

18. **[Brak obligatoryjnych badań lekarskich]** Przebywający w PID nieletni są poddawani badaniom lekarskim w sytuacjach, o których mowa w § 1 ust. 1 i 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję¹³. Pomimo że krajowe przepisy nie określają takiego obowiązku, w opinii KMPT badaniu lekarskiemu powinien być

¹³ Dz. U. z 2024 r. poz. 516.

poddany każdy nowo przyjęty zatrzymany. Zapewnienie profilaktycznych badań medycznych osób zatrzymanych przez Policję rekomendują Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)¹⁴ i SPT¹⁵.

19. **[Dokumentowanie obrażeń]** KMPT podkreśla, że odpowiednie dokumentowanie urazów uważane jest za podstawową i minimalną gwarancję chroniącą przed torturami i przemocą. Praktyka właściwej dokumentacji obrażeń chroni również personel przed fałszywymi zarzutami, że obrażenia powstały w czasie pobytu w placówce. KMPT wciąż odnotowuje w odniesieniu do badań lekarskich brak odpowiedniego dokumentowania obrażeń ciała oraz niestosowanie standardów Protokołu stambulskiego¹⁶, w tym w szczególności map ciała czy dokumentowania fotograficznego obrażeń. Standardy nie były stosowane także w wizytowanej Izbie. Nie był prowadzony również osobny rejestr obrażeń, którego wprowadzenie w jednostkach policyjnych zalecał CPT po wizycie w Polsce¹⁷.

20. **[Dostęp do obrońcy od początku zatrzymania]** Z treści art. 37 ust. 7 ustawy z 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich¹⁸ wynika, że w celu umożliwienia nieletniemu korzystania z pomocy obrońcy w przypadkach, gdy zachodzi konieczność natychmiastowego podjęcia obrony, w tym w szczególności w przypadku zatrzymania nieletniego, w przypadku przesłuchania nieletniego przez Policję oraz zastosowania wobec zatrzymanego nieletniego środka tymczasowego, przepis art. 517j § 1 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (dalej: k.p.k.)¹⁹ oraz przepisy wydane na podstawie art. 517j § 2 tego kodeksu stosuje się odpowiednio. Wspomniane przepisy k.p.k. odnoszą się do adwokatów i radców prawnych pełniących dyżury w postępowaniu przyspieszonym oraz zawierają delegację ustawową do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 23 czerwca 2015 r. w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym²⁰. Rozporządzenie to przewiduje w § 9 możliwość ubiegania się o wyznaczenie obrońcy z urzędu. Przepisy ww. rozporządzenia są jednak nieprecyzyjne, zawierają liczne wątpliwości interpretacyjne, nie gwarantując tym samym nieletniemu efektywnego dostępu do pomocy prawnej. O utrudnieniach

¹⁴ Zob. Nieletni pozbawieni wolności na podstawie prawa karnego, Wyciąg z Dwudziestego Czwartego Raportu Ogólnego, opublikowany w 2015 r., dostępny pod adresem: <https://rm.coe.int/1680953498>.

¹⁵ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce w 2018 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, par. 53 i 55.

¹⁶ Zob. Protokół stambulski. Podręcznik skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania. Dostępny na stronie: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-protokol-stambulski-nowa-wersja-tlumaczenie-ms-odpowiedzkolejna>.

¹⁷ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2022 r. (CPT/Inf (2022) 56, par. 17.

¹⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 978.

¹⁹ Dz. U. z 2025 r. poz. 46.

²⁰ Dz. U. poz. 920.

związanych z realizacją prawa do obrony w postępowaniu przyspieszonym pisał również RPO w swoim wystąpieniu z 25 sierpnia 2021 r.²¹ W konsekwencji prawo osób nieletnich do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy na etapie zatrzymania nie jest w praktyce realizowane. Tym samym nie są również spełnione wszystkie wymogi dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym²² oraz standardy CPT²³.

21. **[Umundurowanie funkcjonariuszy pełniących służbę w Izbie]**

Policjanci w wizytowanej Izbie pełnili służbę w mundurze. KMPT postuluje odstąpienie od noszenia munduru zwłaszcza przez funkcjonariuszy pełniących rolę wychowawców w tego typu placówkach²⁴. Akceptacja tego postulatu mogłaby, w ocenie KMPT, sprzyjać realizacji szeregu funkcji pełnionych przez policyjne izby dziecka, m.in. funkcji opiekuńczo-wychowawczej i profilaktycznej. Ubiór cywilny, redukujący skojarzenia z placówką detencyjną, może pomóc w kształtowaniu korzystnej atmosfery, ułatwiającej nieletnim nawiązanie kontaktu z funkcjonariuszami.

22. **[Stosowanie kajdanek wobec nieletnich]** KMPT od lat obserwuje niepokojącą praktykę polegającą na nadużywaniu przez funkcjonariuszy Policji prewencyjnego stosowania kajdanek wobec osób zatrzymanych, szczególnie w czasie ich konwojowania²⁵. Z informacji uzyskanych podczas wizytacji, w szczególności z nagrań z monitoringu, wynikało, że nieletni są do Izby doprowadzani w kajdankach. Po wejściu na teren PID praktyka postępowania z nieletnimi, wobec których stosowane są tego typu środki przymusu bezpośredniego, jest różna. Wobec jednej nieletniej kajdanki były zdjęte od razu. W przypadku innego doprowadzenia nieletnia oczekiwała w kajdankach założonych prewencyjnie na ręce trzymane z przodu przez

²¹ Zob. wystąpienie generalne RPO do Ministra Sprawiedliwości z 25 sierpnia 2021 r., II.5150.1.2021, dostępne na stronie: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/przepisy-ograniczaja-prawo-do-wyboru-obroncy-w-postepowaniu-przyspieszonym-wystapienie>.

²² Dz. U. UE. L. 2016.132.1.

²³ Zob. Nieletni pozbawieni wolności na podstawie prawa karnego, Wyciąg z Dwudziestego Czwartego Raportu Ogólnego, opublikowany w 2015 r., par. 98, gdzie wskazano, że „zatrzymany nieletni nigdy nie powinien zostać poddany przesłuchaniu, czy też nie powinno się żądać od niego żadnych oświadczeń, czy też podpisywania jakiegokolwiek dokumentu dotyczącego czynu, o popełnienie którego jest podejrzany(a) bez obecności adwokata i zasadniczo zaufanej osoby dorosłej (opcja «nie chce skorzystać z adwokata» nie powinna być stosowana wobec nieletnich)”; publikacja dostępna pod adresem: <https://rm.coe.int/1680953498>.

²⁴ Szczegółowa argumentacja przemawiająca za tym rozwiązaniem została przedstawiona w wystąpieniu generalnym RPO do Komendanta Głównego Policji z dnia 28 listopada 2023 r., KMP.573.19.2023, dostępnym na stronie: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-izby-dziecka-policjanci-ubior-kgp-rpd-odpowiedz>.

²⁵ Problem ten był przedmiotem wystąpienia generalnego RPO do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 stycznia 2020 r., KMP.570.29.2019, dostępnego na stronie: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/kajdanki-nie-ulatwienie-dla-policji-o-ich-naduzywaniu-w-konwojach-i>.

kilkanaście minut, do czasu dokonania sprawdzenia prewencyjnego przez funkcjonariuszkę. Nadmienić należy, że drzwi do Izby pozostawały przez ten czas zamknięte, nieletnia była spokojna, a wokół niej przebywało kilku funkcjonariuszy. Również w momencie opuszczania Izby, kiedy nieletni konwojowani są do ośrodków wychowawczych, mają oni zakładane kajdanki – na ręce trzymane z tyłu.

23. W ocenie KMPT rutynowe stosowanie kajdanek wobec nieletnich, których zachowanie nie uzasadnia prewencyjnego ich wykorzystania, jest nie tylko nadużyciem, ale także może skutkować poniżającym traktowaniem takich osób. Profilaktyczne stosowanie kajdanek w czasie transportu krytykuje również CPT, którego zdaniem kajdanki nie powinny być stosowane jako zasada w czasie transportu (najlepiej, by konwojowani byli przewożeni w bezpiecznych furgonetkach, co eliminuje konieczność zakładania kajdanek). Ich użycie powinno być uzasadnione oceną ryzyka w konkretnym przypadku. Kiedy ich zastosowanie wydaje się absolutnie konieczne – powinny być stosowane w sposób, który eliminuje ryzyko zranienia konwojowanego²⁶.

24. **[Wytyczne postępowania z nieletnimi transpłciowymi]** Policjanci w wizytowanej Izbie nie byli wyposażeni w wytyczne postępowania z zatrzymanymi transpłciowymi. Na poziomie centralnym (Komenda Główna Policji) nie opracowano procedur w tym zakresie. CPT podkreśla, że osoby transpłciowe, a także wszelkie osoby LGBT+ w detencji, mogą znajdować się w sytuacji bezbronności, o podwyższonym ryzyku zastraszenia i wykorzystywania²⁷. SPT wskazuje ponadto, że przedstawiciele tej społeczności powinni być włączeni w proces projektowania, wdrażania i oceny środków przyjętych w celu zapobiegania torturom i złemu traktowaniu. SPT rekomenduje również zapewnienie szkoleń i podnoszenie świadomości w zakresie międzynarodowych standardów praw człowieka oraz niedyskryminacji, w tym w odniesieniu do orientacji seksualnej i tożsamości płciowej. Powinny one obejmować skuteczne i profesjonalne komunikowanie się z osobami LGBT+ oraz identyfikowanie i reagowanie na ich uzasadnione potrzeby²⁸. W ocenie KMPT, Komendant Główny Policji powinien opracować wytyczne w omawianym zakresie oraz zapewnić funkcjonariuszom odpowiednie szkolenia.

²⁶ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018)24, par 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016)21, par. 53; Raport CPT z wizyty ad hoc w Portugalii w 2024 r., CPT/Inf (2025)32 par. 36 i 38.

²⁷ Zob. Wyciąg z 33 Raportu Generalnego CPT pt. Transgender persons in prison, prison standard, CPT/Inf (2024)16 – part, dostępny na stronie: <https://rm.coe.int/1680af7216>.

²⁸ Zob. Dziewiąty Raport Roczny SPT z 2016 r., CAT/C/57/4, par. 71, dostępny na stronie: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g16/059/73/pdf/g1605973.pdf>.

V. Obszary wymagające poprawy

A. Dokumentacja

25. Analizując dokumentację nieletnich, delegacja KMPT natrafiła na wpisy mogące świadczyć o rozpytywaniu nieletnich na okoliczność popełnionego przez nich czynu karalnego przez funkcjonariuszy pracujących w PID. W dokumencie opatrzonym nagłówkiem „Pytania do samodzielnego opracowania przez nieletniego” znajdowały się m.in. pytania: „Jak oceniasz swoje postępowanie?”, „Dlaczego dopuściłeś się czynów karalnych?”. Ponadto w dokumencie zatytułowanym „Ankieta do wypełnienia przez nieletniego” znajduje się następujące zdanie do dokończenia: „To co zrobiłem...”.

26. Zgodnie z § 17 pkt 2 lit. b Zarządzenia Nr 134 Komendanta Głównego Policji z 30 października 2012 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w policyjnej izbie dziecka²⁹, policjant przyjmujący nieletniego do izby jest zobowiązany przeprowadzić rozmowę z przyjmowanym nieletnim w celu uzyskania informacji na temat całokształtu jego sytuacji życiowej, w szczególności dotyczących stanu zdrowia oraz ewentualnej potrzeby przeprowadzenia badań lekarskich, dotychczasowego stylu życia, sytuacji rodzinnej i materialnej, przemocy w rodzinie, edukacji, przyczyny pobytu w izbie, przejawów demoralizacji. W ocenie KMPT powyższe przepisy nie upoważniają policjantów pracujących w PID do uzyskiwania szczegółowych informacji na temat zarzucanych nieletnim czynów karalnych. Zadania te są w kompetencji odpowiednich wydziałów i wyspecjalizowanych komórek działających w strukturach Policji (np. komórek do spraw nieletnich, służb kryminalnych) przy zapewnieniu nieletniemu odpowiednich gwarancji (m.in. obecności opiekuna prawnego, obrońcy itp.) i dlatego nie powinny być realizowane w PID. Jak wspomniano wyżej, osoby nieletnie nie powinny składać oświadczeń ani podpisywać się pod żadnymi dokumentami odnoszącymi się do czynów, o które są podejrzane, bez obecności adwokata albo radcy prawnego. Dodatkowo, zgodnie z międzynarodowymi wytycznymi dotyczącymi przesłuchań i gromadzenia informacji (tzw. Zasadami Mendeza)³⁰, nieformalne rozmowy (odnoszące się do wszelkiej komunikacji odbywającej się poza oficjalnym przesłuchaniem między funkcjonariuszem a podejrzanym, świadkiem, ofiarą lub inną osobą będącą

²⁹ Dz. Urz. KGP z 2019 r. poz. 24.

³⁰ Dokument „Zasady skutecznego prowadzenia przesłuchań na potrzeby postępowań przygotowawczych i gromadzenia informacji” został przyjęty w maju 2021 r. przez Komitet Sterujący Ekspertów przy wsparciu Inicjatywy przeciwko Torturom, Stowarzyszenia na rzecz Zapobiegania Torturom i Norweskiego Centrum Praw Człowieka, dostępny pod adresem www.interviewingprinciples.com; tłumaczenie na język polski dostępne jest pod adresem https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2024-12/Zasady_Mendeza_%28jez.polski%29.pdf.

przedmiotem zainteresowania), które stwarzają ryzyko obejścia oficjalnych przesłuchań lub obowiązujących gwarancji, nie powinny mieć miejsca (Zasada 2.66).

27. KMPT zaleca odstąpienie od zadawania pytań ankietowych na temat czynów karalnych.

28. W dokumentacji jednego z nieletnich znajdowała się Karta Medycznych Czynności Ratunkowych. Z informacji uzyskanych od Kierownika Izby wynikało, że była to wyjątkowa sytuacja, związana z przewiezieniem nieletniego do szpitala. Pomimo tego KMPT wskazuje, że dane o stanie zdrowia (zawarte również w Kartach Medycznych Czynności Ratunkowych) są danymi wrażliwymi, podlegającymi kwalifikowanej ochronie prawnej. Włączanie ich do dokumentacji nieletniego prowadzonej w PID nie jest uzasadnione i może stanowić naruszenie poufności informacji medycznych. W ocenie KMPT lekarze i inni pracownicy medyczni powinni udostępniać Policji wyłącznie oddzielnie spisane zalecenia niezbędne do sprawowania właściwej opieki nad osobą zatrzymaną w trakcie jej pobytu w Izbie, np. dawkowanie leków. Nie ma potrzeby, by Policja dysponowała informacjami związanymi z treścią wywiadu z pacjentem, wynikiem badania czy też wnioskami pracownika wykonującego zawód medyczny. Na kwestie te zwraca uwagę także CPT³¹.

29. KMPT zaleca zapewnienie, by dokumentacja medyczna nieletnich nie była dostępna dla funkcjonariuszy Policji, poza zaleceniami niezbędnymi do sprawowania nad nimi właściwej opieki w PID.

30. Delegacja KMPT zwróciła uwagę na fakt, że od nieletnich odbierane są protokoły zatrzymania, a następnie są one umieszczane w depozycie Izby. Z jednej analizowanej dokumentacji wynikało nawet, że do depozytu trafił protokół zatrzymania wraz z pouczeniem o prawach zatrzymanego. Powyższe zaznaczane jest w kwitach depozytowych. Brak jest przy tym adnotacji w dokumentacji, że dokumenty te są deponowane na prośbę nieletniego.

31. KMPT zwraca się do Kierownika Izby z pytaniem, czy deponowanie protokołów zatrzymań i pouczeń jest obligatoryjne, a jeżeli tak – jakie jest uzasadnienie dla tej praktyki.

32. Przedstawicielki KMPT analizowały również konspekty zajęć organizowanych dla nieletnich w Izbie, a ich niepokój wzbudziło jedno z ćwiczeń. W „Przebiegu zajęć”, dotyczących niedostosowania społecznego nieletnich, w pkt 5 zawarto ćwiczenie o następującej treści (pisownia oryginalna): „Ćwiczenie: Wychowawca prosi nieletnich, aby Jeden z nich wcielił się w rolę staruszka, reszta nieletnich próbuje go obrażać, wyzywać, wyśmiewać. Następnie nieletni, który wcielił się w rolę staruszka opowiada swoje odczucia w związku z takim traktowaniem”.

³¹ Zob. Raport z wizyty w Ukrainie w 2023 r., CPT/Inf (2024) 20, par. 23; Raport z wizyty CPT w Polsce w 2017 r., CPT/Inf (2018) 39, par. 27.

KMPT ma wątpliwości, czy tego typu ćwiczenie nie narusza dobrostanu emocjonalnego nieletnich.

33. Sytuacja nieletnich przebywających w PID jest specyficzna. Przebywają w Izbie w związku z popełnieniem czynu karalnego, przerwą w konwoju albo samowolnym pobytem poza placówką resocjalizacyjną. Często są to dla nich sytuacje stresujące, związane z niepewnością ich dalszego losu czy też rozłąką z osobami bliskimi. Czas pobytu w Izbie jest także krótki, nie pozwala na dokładne rozpoznanie historii życia ani pogłębienia diagnozy stanu emocjonalnego nieletnich. Nie ma zatem możliwości prowadzenia w PID oddziaływań terapeutycznych. Dlatego też dobór metod pracy z nieletnimi w PID powinien być dokładnie przemyślany i ułożony przez profesjonalistę mającego wiedzę i doświadczenie w pracy z nieletnimi niedostosowanymi społecznie lub będącymi ofiarami przemocy. Wcielanie się w rolę ofiary może wtórnie wiktyimizować, a odgrywanie roli sprawców przemocy – utrwaląc niewłaściwe wzorce zachowania. Łatwo jest także o przekroczenie granic w toku ćwiczenia, co może zaburzać relacje między nieletnimi w Izbie albo stać się przyczynkiem do podejmowania przez nich działań odwetowych.

34. **KMPT zwraca się do Kierownika PID o odniesienie się do opisanych wyżej wątpliwości.**

B. Kontakt z adwokatem

35. Przedstawicielki KMPT ustaliły, że w wizytowanej Izbie nieletni mają możliwość kontaktu i osobistego spotkania z adwokatem albo radcą prawnym. Spotkania te odbywają się jednak w monitorowanym pomieszczeniu.

36. W ocenie KMPT obecność kamery w pokoju do rozmów z prawnikiem nie gwarantuje pełnej poufności kontaktu (osłabiając tym samym działanie minimalnej gwarancji prewencji tortur), narusza tajemnicę adwokacką i prawo do obrony. Powyższy pogląd podziela samorząd adwokacki, który wskazuje, że tajemnicę adwokacką należy rozumieć możliwie szeroko. Obejmuje ona nie tylko rozmowę, lecz także gesty czy materiały przekazane przez klienta lub adwokata w postaci notatek lub dokumentów. Monitorowanie spotkań z obrońcą narusza poufność przekazywanych informacji, szkodzi relacji szczególnego zaufania obrońcy i jego klienta, a tym samym ma wpływ na skuteczność świadczonej pomocy prawnej³².

37. **KMPT zaleca wyznaczenie niemonitorowanego pomieszczenia do spotkań nieletnich z adwokatem lub radcą prawnym albo stosowanie przesłon na kamerę znajdującą się w tym pomieszczeniu.**

³² Zob. pismo Prezesa Naczelnej Rady Adwokackiej z 25 lutego 2019 r. (NRA.56.1.2019); pismo Przewodniczącej Komisji Praw Człowieka przy Naczelnej Radzie Adwokackiej z 2 lipca 2021 r. (NRA.56.3.2021).

C. Warunki materialne

38. Miejsce do spędzania przez nieletnich czasu na świeżym powietrzu w wizytowanej placówce jest podobne do placów spacerowych w jednostkach penitencjarnych. Otaczają je wysokie mury, zabezpieczone od góry drutem kolczastym. Uwagę zwracał również brak zadaszenia, ławki do siedzenia, zieleni oraz urządzeń do ćwiczeń (poza zamontowanym jednym koszem do gry w koszykówkę).

39. Standardy wyposażenia placu spacerowego i warunki korzystania z niego określa m.in. CPT, wskazując, że: „Zewnętrzne dziedzińce do ćwiczeń powinny być przestronne i odpowiednio wyposażone, aby dać nieletnim realną szansę do wysiłku fizycznego (np. do uprawiania sportu); powinny też być wyposażone w ochronę na wypadek niepogody”³³.

40. **KMPT zaleca modernizację miejsca do spędzania przez nieletnich czasu na świeżym powietrzu, w szczególności przez wyposażenie w ławkę oraz co najmniej częściowe zadaszenie.**

41. Pomieszczenie do sprawdzenia przewencyjnego nie jest wyposażone w jednorazowe maty/dywaniki papierowe, na których nieletni mogliby stanąć w bezpieczny i higieniczny sposób, bez obuwia i skarpet.

42. **KMPT rekomenduje wyposażenie Izby w jednorazowe maty/dywaniki papierowe.**

43. Wizytowana placówka była wyposażona w podpaski dla nieletnich. Nie były one jednak łatwo dla nich dostępne, wyłożone w toaletach. Znajdowały się w magazynie. Zdaniem KMPT zatrzymane nieletnie powinny mieć możliwość skorzystania ze środków menstruacyjnych bez konieczności proszenia o to funkcjonariuszy. Byłoby to bardziej komfortowe, mając na uwadze fakt, że w PID służbę pełnią w większości mężczyźni.

44. **KMPT zaleca udostępnianie nieletnim dziewczętom środków menstruacyjnych w toaletach na czas ich pobytu w Izbie.**

D. Mechanizm skargowy

45. Nieletni mają możliwość składania w PID skarg, wniosków i próśb. Otrzymują od funkcjonariuszy na swoje żądanie kartkę, kopertę i długopis. Nieletni po sporządzeniu treści pisma zakleją kopertę i przekazują ją funkcjonariuszom do wysłania na wskazany przez siebie adres. Funkcjonariusze nie czytają treści pism nieletnich. Z ustaleń przedstawicielek KMPT wynika, że fakt złożenia skargi nie jest nigdzie odnotowywany. Jest co prawda założony specjalny do tego zeszyt, jednakże od 2016 r. nie ma w nim żadnego wpisu.

³³ Zob. Nieletni pozbawieni wolności na podstawie prawa karnego, Wyciąg z Dwudziestego Czwartego Raportu Ogólnego, opublikowany w 2015 r., par. 108.

46. KMPT wskazuje, że efektywnie działające mechanizmy skargowe stanowią fundamentalną gwarancję prewencji tortur. Mogą przyczynić się do budowania pozytywnych relacji przez zapewnienie, że skargi są traktowane poważnie. Dlatego też nieletni powinni mieć zagwarantowany bezpośredni, bezpieczny i poufny dostęp do osób lub organów rozpatrujących skargi. Na uwadze należy mieć także, że brak skarg nie musi być koniecznie uznawany za zjawisko pozytywne. Może też wskazywać na niebezpieczne środowisko lub brak zaufania do systemu skargowego.

47. **KMPT zaleca odnotowywanie skarg w rejestrze.**

E. Prawo do informacji

48. KMPT każdorazowo zwraca uwagę, czy placówka zamieszcza informacje o instytucjach stojących na straży praw człowieka, do których mogą zwrócić się nieletni, jeżeli uznają, że ich prawa zostały w jakikolwiek sposób naruszone.

49. Delegacja KMPT zauważyła, że dane teleadresowe takich instytucji były udostępnione na drzwiach pokoi, w świetlicach – jednak na niektórych znajdowały się nieaktualne informacje, np. dane o Dziecięcym Telefonie Zaufania przy Rzeczniku Praw Dziecka, który działa aktualnie 24 godziny na dobę przez 7 dni w tygodniu, oraz nieużywany już przez Biuro RPO adres mailowy (biurorzecznika@brpo.gov.pl).

50. **Krajowy Mechanizm zaleca przegląd i aktualizację danych teleadresowych oraz informacji na temat urzędów i instytucji, do których mogą zwrócić się nieletni w przypadku naruszenia ich praw.**

F. Personel

51. Personel Izby przechodzi szkolenia, co należy ocenić pozytywnie. Funkcjonariusze nie mają natomiast zapewnionej superwizji. Doskonalenie i wsparcie personelu jest jednym z mechanizmów zapobiegania złemu traktowaniu i budowania odpowiedniej kultury organizacyjnej, warto zatem cyklicznie powtarzać szkolenia i dbać o włączenie w nie elementów problematyki praw człowieka.

52. **KMPT rekomenduje dodatkowo cykliczne włączanie do programów szkoleniowych funkcjonariuszy zagadnień związanych m.in. z: rozpoznawaniem przejawów tzw. drugiego życia, komunikacją interpersonalną, umiejętnością radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych (w tym deeskalacją napięć i konfliktów), przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu, międzynarodowymi standardami ochrony praw człowieka i praw dziecka (w tym Reguł z Hawany).**

53. **KMPT rekomenduje także rozważenie zorganizowania superwizji prowadzonej przez zewnętrznego eksperta dla funkcjonariuszy wykonujących zadania w Izbie.**

VI. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

a. Kierownikowi Policyjnej Izby Dziecka w Rzeszowie:

1. odstąpienie od zadawania pytań ankietowych na temat czynów karalnych;
2. zapewnienie, by dokumentacja medyczna nieletnich nie była dostępna dla funkcjonariuszy Policji, poza zaleceniami niezbędnymi do sprawowania nad nimi właściwej opieki w PID;
3. wyznaczenie niemonitorowanego pomieszczenia do spotkań nieletnich z adwokatem lub radcą prawnym albo stosowanie przesłon na kamerę znajdującą się w tym pomieszczeniu;
4. modernizację miejsca do spędzania przez nieletnich czasu na świeżym powietrzu, w szczególności przez wyposażenie w ławkę oraz co najmniej częściowe zadaszenie;
5. wyposażenie Izby w jednorazowe maty/dywaniki papierowe;
6. udostępnianie nieletnim dziewczętom środków menstruacyjnych w toaletach na czas ich pobytu w Izbie;
7. odnotowywanie skarg w rejestrze;
8. przegląd i aktualizację danych teleadresowych oraz informacji na temat działalności urzędów i instytucji, do których mogą zwrócić się nieletni w przypadku naruszenia ich praw;
9. cykliczne włączanie do programów szkoleniowych funkcjonariuszy zagadnień związanych m.in. z: rozpoznawaniem przejawów tzw. drugiego życia, komunikacją interpersonalną, umiejętnością radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych (w tym deeskalacją napięć i konfliktów), przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu, międzynarodowymi standardami ochrony praw człowieka i praw dziecka (w tym Reguł z Hawany);
10. rozważenie zorganizowania superwizji prowadzonej przez zewnętrznego eksperta dla funkcjonariuszy wykonujących zadania w Izbie.

b. Komendantowi Wojewódzkiemu Policji w Rzeszowie:

zapewnienie Kierownikowi Policyjnej Izby Dziecka w Rzeszowie środków finansowych na realizację powyższych zaleceń.

**Ponadto KMPT zwraca się do Kierownika Policyjnej Izby Dziecka
w Rzeszowie o udzielenie odpowiedzi na pytania zawarte w pkt 31 i 34 raportu.**

Opracowała: Renata Kłyż-Urbańska

Za Zespół podpisuje:

Katarzyna Kopystyńska
Zastępczyni Dyrektora Zespołu
/-wydano i podpisano elektronicznie/